

SLOVENSKI GOSPODAR

Čitaš ga v pouk in zabavo.

Zarja svobode za ogrske Slovence.

Dolenjsko Prekmurje osvobojeno.

Počasi kakor smrt se vali naša narodna reka Lendava skoro skozi celo Prekmurje mimo Sobote, Beltinc in Dolnje Lendave proti Muri. Kadar je pa delevje, takrat prekorači svoje nizke berge ter si dela svobodno pote, kamor se ji ljubi. Oj Lendava, poskoči zdaj iz bregov vun in nesí svojim sinovom veselo vest, da so prosti, svobodni državljani neodvisne Jugoslavije. Le idi iz bregov, saj škoda itak ne napraviš slovenskemu trpinu, ampak tujim grofom in židovom. Ko boš pa ti, slovenski kmet, ta polja ne samo obdeloval, ampak tudi posedoval, boš tudi svoji Lendavi zgradil lepo umerjeno strugo. Desni breg Lendave je zdaj že osvobojen, Zlasti znamenito je zavzetje mesta Dolnje Lendave in mesta Sobote. To sta najvažnejši središnji točki celega Prekmurja. Od Radgone do reke Kerke, ki teče v Muro, je tedaj zasedena cela pokrajina ob Muri. Od levega brega Lendave proti severu se začneja hribovit kraj slovenskega Prekmurja. V ta del pelje tudi že železnica iz Sobote pri Körmendu. Vlak s stroji so pustili Madžari v Soboti, tako da bo naglo prodiranje ob tej železnici proti Monostru mogoče. Osvobojeno ljudstvo se veseli svoje svobode. V začetku novembra so se mislili že sami osvoboditi. Pa prišlo je še preganjanje Madžarov, tako da so že obupavali o svoji rešitvi. V začetku decembra so se nekateri že odločili za avtonomijo pod Madžari, če ne pride rešitev. Koncem decembra pa je prišla svoboda. Zdaj vstaja ves narod ter želi popolno svobodo pod Jugoslavijo in z navdušenjem pozdravlja svoje osvoboditelje.

Zasedenje Prekmurja nujno potrebno.

Madžari in madžaroni so v Medžimurju in v Prekmurju obesili in postrelili od dne 1. nov. do Božiča okoli 30 slovenskih veljakov samo zaradi tega, ker so bili navdušeni Jugoslavani. Slovincem so odvzemali živino, živila in denar. Zadnje tedne so spravljali ogrski grofje in drugi bogataši vse mogoče reči iz Prekmurja na Ogrsko. Dolge trupe goveje živine in konj so gonili iz ogrske Slovenije, sekali so gozdove in praznili žitna skladišča. Če ne bi naša armada prišla v Medžimurje in Prekmurje, bi bili Ogrji in od njih podkupljeni odpadniki pospravili navdušene Slovence s sveta, in bi bili ogrsko Slovenijo popolnoma oplenili in uničili. V Medžimurju se je raznesla vest, da bodo Ogrji začeli na sveti večer klati slovensko prebivalstvo. Madžarska nasilja so bila vedno hujša. Radi tega je zbežalo veliko stovilo domačega prebivalstva na Hrvaško in Štajersko. Vsak dan je dobivalo naše vrhovno poveljstvo mile prošnje, da naj pride reševati ogrske Slovence.

Prodiranje s hrvatske strani.

S hrvatske strani so prodrele glavne čete v 2 velikih oddelkih na dan pred Božičem v Medžimurje. Prvi oddelek je ob 6. uri zjutraj prodiral iz Varaždina v Čakovac in drugi preko Preloga proti Kotoribi.

Slovesen vhod v Čakovac.

Glavna četa ješla preko varaždinskega mostu s pehoto, konjenico, topništvo in avtomobili. Major Georgjevič je iznenadil z nekoliko konjeniki madžarske oblasti, ki so vse prestrašene izjavile, da se udajo. Prehod oddelka Pogledič v noči v čolnih preko Drave se smatra za težko ali uspešno vojaško dejanje. Vhod v Čakovac je bil nad vse slavnosten. Ljudstvo, na čelu mu duhovščina, je vojsko burno pozdravljalo. Istočasno je naša konjenica pod izvrstnim vodstvom stotnika Čaniča in nadporočnika Markoviča prodrla do Pursija in zasedla vse mostove. Oddetek Zagorcev pod poveljstvom stotnika Sertiča je iz lastnega nagiba zasedel mostove od Kotoribe proti Kanizi.

Prodiranje s slovenske strani.

Od slovenske strani so vkorakali trije oddelki. Četa stotnika Jurišica z zagrebškimi prostovoljci in večji oddelek Slovencev, ki so prednjačili s svojo vzorno disciplino, nadalje četa mornarjev in četa slavonskih Hrvatov. Prva četa je prodirala proti Murskemu Središču, druga proti Štrigovi in tretja proti Čakovcu. Prodiranje je vodil podpolkovnik Kvaternik, šef operativnega oddelka, in štabni major Broz. Upravo Medžimurja je prevzel podpolkovnik Perko, za poveljnika Čakovca je imenovan major Špoljar. V deželi vlada popoln red in mir.

Prekmurje oteto.

Srbi so pod poveljstvom stotnika Jurišica v petek zjutraj, dne 27. decembra zavzeli Doljno Lendavo, dne 28. decembra pa Belotince in Mursko Soboto in druge manjše kraje. Iz Središča, Ljutomera in Radgone so prišle Srbom in Hrvatom na pomoč tudi čete našega generala Maistra. Te dni so madomestile nove srbske čete hrvatske oddelke. Slovinci in Srbi prodirajo sedaj v Gornje Prekmurje proti Kerki in Rabi.

Ljudstvo pozdravlja rešitelje.

Naš poročevalec iz Ljutomera nam piše: Povsod, kamor so prišle jugoslovanske čete, jih je ljudstvo pozdravljalo kot rešitelje in jih gostoljubno sprejemalo. S starimi zastavami in prapori so okinčali Prekmurci drevesa in hiše in cele trupe ljudi spremljajo naše vrlo vojaštvo. Zvonovi, ki so še ostali v zvonikih, pozdravljajo rešitelje, mladeniči in mladenke, starčki in starčke se zbirajo ob cestah in pozdravljajo mimo korakajoče vojščake. Nosijo jim jedila in druga krepčila.

Praska pri Razkrižju.

Ljutomer, 30. dec.

Pri bistriskem brodu (med Razkrižjem in Sp. Bistrico) so jugoslovanske patrolje nenadoma napadle ogrske vojake (12 mož), ki so stražili brod. Med streljanjem je jugoslovanske vojake prepeljal ljubljanski gimnazijec sedmošolec Godina in jih je vodil do velike ceste Belotinci—Sp. Lendava in tam pretrgal brzojavno in telefonsko zvezo med imenovanimi trgoma. Ko so prvič stopili osvoboditelji na prekmurska tla, so jih domačini pozdravili z »Živijo Jugoslavija!« klici. Prinesli so vojakom obilo prazniških jedi in so jim tožili, kako so morali trpeti pod Ogrji posebno zadnje čase. — Drugi dan, na Božič, so bili vsi prebivalci Spod.

Bistrica zbrani v sredi sela, kjer jim je poveljnik male jugoslovanske posadke naznanil, da so padle tisočletne verige ogrskega sužanjstva in da so tako postali svobodni državljani svobodne Jugoslavije. Kakšno veselje, kakšna navdušenost! Drugi jim je govoril sedmošolec Godina in prvič javno zaklical sovaščanom: »Jugoslavija naj živi!«, kar je stokratno odmevalo od zbranega občinstva. Razložil je v umljivi obliki svetovni in domači položaj, pokazal zbranim razpadajočo ogrsko prisilno delavnico in razvijajočo se svobodno Jugoslavijo. Na koncu mlega slavja ni bilo konca navdušenih živijo klicev Jugoslaviji.

Dne 27. je bilo vse mirno. Dne 28. nas je napadel bandit nadporočnik Tkalec s samimi orožniki in podčastniki ter dvema strojnica. Bili smo premagani. 1 narednik, Štefan Šoban od hrvatske legije, mrtev; dva ranjena: eden ravnofako od hrv. legije, drugi domačin iz Sp. Bistrica. Nasilje je pa samo pol ure trajalo, ker so po prej imenovani cesti Lendava—Belotinci korakali Jugoslavani s kanoni in vojnimi kuhinjami, cesar se Ogrji najbolj bojijo. Sedaj je že velik del Prekmurja zaseden. — Šobana danes slovesno pokopljemo v Ljutomeru; druga dva ranjenca sta baje umrla v Soboti.

Ogri bežijo.

Ogrsko vojaštvo se umika povsod pred našimi. Posadke v Lendavi, Belotincih, Soboti in drugih večjih krajih so bile sestavljene večinoma iz domačinov, katerim so poveljevali madžarski ali madžaroni častniki. Moštvo je takoj zapustilo Ogrje in se je po mnogih krajih pridružio jugoslovanski armadi.

Plen.

Našim četam je prišlo v roke mnogo dragocenega plena. Dobili smo več topov in strojnih pušk. V Lendavi so naši odvzeli Ogrom nad 6000 pušk in so dobili v roke za 36.000 K srebrnega denarja. Velike so tudi zaloge živil, ki so prišle našim v roke. Ogrji niso mogli spraviti ne stevalne živine in ne drugih dragocenosti na ogrski strani. Naš sunek v te kraje je bil precizno in naglo izveden, da Ogrji niso mogli misliti na drugo, nego da zbežijo z golim življenjem.

Slovenski letalci.

V pondeljek in torek so slovenski letalci iz Maribora metali na Prekmurje letake Matjaža Kuzma. Letaki so pisani v prekmurskem narečju. Ljudstvo jih pobira in čita z velikim veseljem.

Ogrski Slovenci želijo slovenske uradnike in učitelje.

General Maistra prosijo ogrski Slovenci, naj jim pošlje slovenske uradnike in učitelje. Želijo se bo po zmuznosti čimprej ustreglo.

Tabor prekmurskih Slovencev v Radgoni.

Prvi večji shod prekmurskih Slovencev se je vršil na Štefinovo v Radgoni. Sklica ga je Narodni svet. Ljudstva je prišlo nad 3000. Dasi ravno je bilo skrajno slabo vreme, vendar je dospelo v Radgono toliko prekmurskega ljudstva, kakor ga še to mesto ni videlo. Mnogi so prišli v dežju in snegu celo po 6 do 10 ur daleč peš. In če bi se bil shod v Prekmurju boljše razglasil, bi prišlo v Radgono gotovo nad 10.000 ljudi.

Slovenski general pride.

Tabora v Radgoni se je udeležil vrhovni poveljnik obmejne jugoslovanske armade, general Rudolf Maister v družbi slovenskih častnikov. Na potu iz Špilja v Radgono so generala na vseh postajah pozdravile vojaške posadke. V Špilju, Weitersfeldu in Cmureku so vibrirale na kolodvorskih poslopih jugoslovanske trobojnice. General je povsod kot poveljnik in tovariš šel k vojakom. Jih povpraševal o raznih zadevah in jim v znak zadovoljstva po bratski stiskal roko. To prijazno občevanje vrhovnega poveljnika z vojniki je napravilo na Nemce poseben utis. Nemški generali niso imeli navade govoriti z navadnimi vojniki tako po domače. Smatrali so navadno moštvo za manjvredne ljudi. General Maister je s svojim ljudomilim občevanjem pokazal, da so ti predsodki padli. Slikovit je bil sprejem v Radgoni. Na kolodvoru, ki je bil okinčan s trobojnicami, je stala stotinja jugoslovanske posadke pod poveljstvom nadporočnika Zeilhoferja. Vojaki so imeli na puškah slovanske trobojnice. Oddelek s strojnimi puškami je bil okrašen z bršljanom in zastavicami. Po sprejemu se je general s spremstvom odpeljal v mesto.

Slovenske zastave v Radgoni.

Dosedaj »nemško« mesto Radgona je sprejelo svoje llice. Zborovalce so pozdravljale slovenske zastave, ki so bile razobešene na številnih hišah. Velike trobojnice so vibrirale z vojašnic in s postnega poslopja. Na ulicah je ta dan kljub skrajno slabemu vremenu bilo vse polno slovenskega ljudstva. In prihajale so trume zborovalcev od vseh strani. V slovenski cerkvi se je pred shodom vršila služba božja, katere so se udeležili zborovalci v tako velikem številu, da je bila cerkev premajhna za vse udeležence.

Zborovanje v veliki jahalnici.

Z zasedanjem Radgone je prišla v jugoslovansko posest tudi velika dvorana, t. j. takozvana jahalnica, katera lahko sprejme pod svojo streho okoli 10.000 ljudi. To bo dragoceni prostor za razne prireditve radgonskih in okoliških Slovencev. V tej dvorani se je vršil prvi veliki tabor prekmurskih Slovencev. Že davno pred 10. uro so zborovalci začeli hoditi v dvorano.

Zborovanje je otvoril gornjeradgonski pevski zbor pod vodstvom č. g. Ašiča s pesmijo »Bodi zdrava domovina!« Šentpeterski župnik č. g. Kocbek je kot član okrajnega Narodnega sveta pozdravil zborovalce. Za predsednika je bil izvoljen prekmurski Slovenec Ivan Jerič iz Belotincev, ki je vodil tabor zelo spretno.

Prvi je govoril profesor č. g. Slavič. V navduševalnih besedah je govoril o slavni zgodovini panonskih Slovencev, ko so ti imeli svojo neodvisno državo s slovenskim knezom Pribino in Kocelom z glavnim mestom, Pribinovim gradom ob Blatnem jezeru. Njej sledi tisočletno suženjstvo se mora izbrisati, njena sramotna zgodovina se mora izmiti, da prisije lepša zarja jugoslovanske bodočnosti. Št. Iljski Port Arthur je izvršil svojo nalogo, naši vojaki pa se naučili v svetovni vojni delati vedno nove utrdbe v premikajoči se fronti. Naš Port Arthur je zdaj Radgona, Sobota, Lendava Monošter (Sv. Gotharda) na Rabi. Odtod bo kmalu prišla svoboda tudi za prekmurske Slovence. Trezni Nemci želijo, da spada celi radgonski in cmureški okraj pod Jugoslavijo. Mi si ne želimo, preveč Nemcev v svoji državi, da jim ne zraste zopet greben. Če pa hočejo biti Nemci ali Madžari pri nas, pa jim kličemo Gre gorčičeve besede:

Pod streho našo tuji rod
Naj gost nam bo, a ne gospod.
Tu mi smo gospodarji
In Bog in naši carji!

Za dr. Slavičem je dobil besedo urednik Žebot iz Maribora. Opisal je trpljenje našega naroda v novejši dobi pod Nemci in Ogrji. Bili smo hlapci, dekle, sužnji in robovi tujcev, ki so nas izžemali in se hoteli polastiti naše domovine. Sedaj smo oti tujih spon in verig. Svobodni Jugoslavlani smo v svobodni Jugoslaviji. Iz zgodovine Radgone je navedel tri točke. 1. Princ Ernest Železni je pred več stoletji otel Radgono turškega obleganja; 2. danes pa je otel slovenski general Maister s svojo armado Radgono nemškega jarma; 3. dne 26. maja so v Radgoni padle prve žrtve za Jugoslavijo. Ustreljeni so bili nekateri slovenski vojaki, ker so se navduševali za Jugoslavijo. A vse žrtve, ki jih je prinesel naš rod tekom stoletij na oltar domovine, niso bile zaman. Danes smo oti tujih spon, imamo lastno kraljevino in čete generala Maistra bodo kmalu otele tudi brate in sestre na Ogrskem.

Viharno pozdravljen je nato nastopil general Maister. Tritisočglava množica ga je sprejela z dolgotrajnim zelo živahnim klicanjem: »Živijo slovenski general! Živijo naš rešitelj!« Govornik se zahvaljuje najprvo za naklonjenost slovenskega ljudstva, materam, očetom, sestram, ženam in nevestam, da so mu dali na razpolago sinove, brate, može in ženinje, ker mu je le tako bilo mogoče zasesti in oti obmejne kraje. Obljublja prekmurskim Slovencev, da bo prav kma u prišel čas, ko bodo tudi oni svobodno dihali, ko bodo oti ogrskega jarma. Pozdravljeni svobodni ogrski Slovenci, otroci naše svobodne kraljevine Jugoslavije! V tem hipu, ko je končal general svoj govor, je zabučal po dvorani vihar svetega navdušenja. Ljudstvo je bilo naravnost presenečeno nad lepimi in iskrenimi besedami našega vrhovnega poveljnika. Klici: »Živijo general Maister! Živijo naš rešitelj!« skoro niso hoteli utihniti. In ko je pevski zbor z mogočnim glasom zapel pesem »Lepa naša domovina«, je priklopelo navdušenje do vrhunca. Eni so vzklikali od veselja, drugi so se solzili od radosti, tretji vihteli klobuke in robce v zrak v pozdrav slavijencu.

Župnik Kocbek se je nato spominjal prvobornika za našo Jugoslavijo, sedanjega ministrskega podpredsednika dr. Korošca. Kar je storil dr. Korošec za našo svobodo, ne more popisati noben jezik, nobeno pero. Zato: Slava našem voditelju dr. Korošcu! In zopet je narod vskipel svetega navdušenja. — Po vsakem govoru in ob koncu shoda je pevski zbor zapel navdušene narodne pesmi.

Župnik Kocbek je nato prečital resolucije, ki so se brzojavnim putem sporočile v Belgrad. Bile so enoglasno sprejete. Resolucije se glasijo: 1. »Kraljevi vladi SHS v Belgradu. Prvi tabor prekmurskih Slovencev, zbran 26. decembra 1918 v Radgoni, pozdravlja novo skupno vlado neodvisne države SHS ter jo prosi, da vzame kmalu pod svoje okrilje slovensko Prekmurje, da bo zaaj konec tisočletne sužnjosti pod Ogrji ter začetek novega, svobodnega, narodnega življenja. 2. Kakor ne želimo sebi narodne smrti, tako protestira I. tabor prekmurskih Slovencev proti temu, da bi spadali primorski in goriški Slovenci pod Italijo, ker bi to bila njih narodna smrt. Vlada naj stori vse potrebno, da se to prepreči in da bodo v državi SHS združeni v resnici tudi vsi Slovenci. 3. Visokost regent Aleksander, Belgrad. Prvi tabor prekmurskih Slovencev, zbran 26. decembra v Radgoni, se klanja udano Vaši Visokosti ter Vas želi kmalu pozdraviti kot osvoboditelja prekmurskih Slovencev.«

Po shodu so imeli prekmurski in štajerski zaupniki pod vodstvom generala Maistra zaupen sestanek radi podvzetij v Prekmurju. Sestanek je rodil dober sad: Naslednje dni je Maistrova armada vkorakala v Prekmurje.

Kako je na Koroškem?

Na prošnjo celovškega škofa, da bi naj o božičnih praznikih počivalo orožje na Koroškem, je Narodna vlada v Ljubljani določila, da se ustavijo o božičnih praznikih vsa vojaška podvzetja in da počiva orožje. Koroški Nemci so pa svojo dano besedo snedli in so se ravno o božičnih praznikih pripravljali na napad na Sv. Pavel v Labudski dolini. Zbirali so se, preoblečeni v kmetsko obleko, se oboroževali in pripravljali na napad. Ko so dobili iz raznih krajev Labudske doline dovolj pomoči, so zavratno napadli Št. Pavel, ki se je nahajal v naši oblasti. V hudem boju se je veliki nemški premoči posrečilo premagati našo jugoslovansko posadko, ki je štela samo 74 Srbov, jo vjeti in tirati v Celovec. Z vjetimi Srbi so Nemci grdo ravnali. Nadporočnik Jurka in poročnik Stosiča je zbesnela nemška druhal tirala na pol naga pred sebo. Vjetim častnikom in vojakom so pokradli vse, kar so imeli. Nemška tolpa je vdrla v samostan in odpeljala nemške menihe, slovenskega župana Jurka so odvedli proti Celovcu, zaprli postajenačelnika Korošca in davkarja ter zaramovali dve slovenski poštni uradnici. Nemške tolpe, ki so vpile: »Mi nimamo nobene oblasti, nam se ne more zgoditi ničesar!« so se, kakor nekaj Turki, valile proti Spodnjemu Dravogradu in napadle našo tamošnjo slovensko posadko. Toda hrabrost naših slovenskih

vojakov je porazila podivjane nemške tolpe in jih nagnala nazaj. Koroški nemški divjaki so prave zverine v človeški podobi in v podivjanosti prekašajo še celo Turke!

Dr. Korošec v Mariboru.

Na Štefanovo se je ob 11. uri predpoldne s posebnim vlakom pripeljal naš voditelj in ministrski podpredsednik dr. Korošec v Maribor, da po daljši odsotnosti biva zopet nekaj uric med svojimi. Vest, da prihaja dr. Korošec v Maribor, se je po bliskovito raznesla, in ga je na kolodvoru z navdušenimi »živijo-klici« sprejelo in pozdravilo na stotine slovenskega ljudstva. Sprejem je bil nad vse prisrčen. V imenu obmejnih Slovencev je pozdravil dr. Korošca poverjenik dr. Verstovšek, v imenu slovenskega ženstva pa soproga generala Maistra, v imenu mariborskega slovenskega okraja pa okrajni glavar dr. Lajnič kot rešitelja naše obmejne zemlje. V imenu zbranega jugoslovanskega vojaštva je pa pozdravil dr. Korošca v jedrnatih besedah podpolkovnik Skrabar. Dr. Korošec se je zahvalil vsem za prijazen sprejem ter poudarjal, da ga zlasti velik preobrat na Štajerskem veseli prav posebno ter pozival vse na vstrajno in požrtvovalno delovanje.

Drugega dne ob pol 3. uri popoldne se je dr. Korošec poslovil od obmejnih Slovencev. Na kolodvoru se je zbralo zopet na stotine in stotine ljudi, da se poslovijo od svojega voditelja in prvobornika. Slovo je bilo zelo prisrčno. Dr. Korošec se je na kolodvoru pred odhodom prijazno razgovarjal s posamezniki. K njemu je pristopil tudi goriški Slovenec, nek četovodja in ga prosil, naj se zavzame za goriške in primorske Slovence, da ne pridejo pod krutega Laha. Ministrski podpredsednik dr. Korošec je obljubil goriškemu Slovincu-vojaku, da bo vlada v Belgradu storila vse, da ne izgubimo niti ene slovenske vasice.

Pred odhodom vlaka se je ministrski podpredsednik dr. Korošec poslovil od vrhovnega poveljnika obmejne armade generala Maistra s sledečimi besedami: »Vam se posebno zahvaljujem za Vaše požrtvovalno delo, ki ste ga imeli ob osvoboditvi naše domovine: Čestitam Vam, ker ste edini, ki je imel toliko lepih in važnih vspehov, in Vas prosim, da tudi nadalje zastavljate vse svoje moči za bodočnost naše mile jugoslovanske domovine!« Nato se je dr. Korošec po bratski poslovil od generala Maistra. Kmalu po pol 3. uri popoldne se je dr. Korošec v spremstvu dr. Verstovška in Pišeka odpeljal s posebnim vlakom proti Ljubljani, odkoder je te dni odpotoval v Belgrad.

Srbstvo.

»Slov. Gospodar« je za pisal o lepoti in milini hrvatskega jezika. Kar velja o hrvatskem, ravno isto velja tudi o srbskem jeziku; saj je srbo-hrvaščina eden in isti jezik. Slišiš ta jezik koga govoriti in ga razumeš, vendar ne veš, s kom imaš opraviti, ali s Srbom ali Hrvatom, če morebiti ne vprašaš, kam se prišteva. Če bereš pisanje, lahko veš, od kod izvira, ali od Hrvata ali od Srba, ker Srbi pišejo s cirilico, če pa slišiš samo brati, pa ti je branje zopet lahko ali hrvatsko ali srbsko.

Mnogoga slovenskega vojaka je vojna usoda bila zanesla na Srbsko. Če je srečno sedaj prišel domov, ima gotovo še spomin na pohod v Srbijo. On pozna zdaj ne samo srbskega vojaka, ampak tudi srbsko ženo in srbskega starčka. Drugi vedo o Srbih nekaj iz šole povedati, iz zgodovine in zemljepisja in iz njih slovstva, vendar je to vsled nemškega duha naših sol prav malo. Srbska preteklost je slavna, junaški čini Srbov se opevajo v njih narodnih pesmih. Srbi so torej upoštevavanja vredni narod in že zato smo mi do zdaj jih skoraj zavidali, sedaj pa jih blagrujemo, ker so si ohranili svojo državno samostojnost in neodvisnost, h katere skupnosti sedaj sprejmejo tudi nas.

Da odkritosrčno govorimo: Ta narod se nas je učil dosedaj sovražiti in ime Srb preklinjati.